

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/347558055>

"Je bent een loser als je stopt" De rol van groepsdruk bij risicogedrag van jongeren met een licht verstandelijke beperking

Article · December 2020

CITATIONS

0

READS

29

6 authors, including:

Eline Wagemaker

University of Amsterdam

6 PUBLICATIONS 41 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

H.m. Huizenga

University of Amsterdam

146 PUBLICATIONS 3,074 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Tycho Dekkers

University of Amsterdam

28 PUBLICATIONS 140 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Annematt Collot d'Escury-Koenigs

University of Amsterdam

4 PUBLICATIONS 19 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Cognitive biases in math anxiety in adolescence [View project](#)

depletion [View project](#)

“Je bent een loser als je stopt”

De rol van groepsdruk bij risicogedrag van jongeren met een licht verstandelijke beperking

Eline Wagemaker, Hilde M. Huizenga, Tycho J. Dekkers, Annematt Collot d'Escury-Koenigs, Elske Salemink & Anika Bexkens

Jens en Max hebben een licht verstandelijke beperking en zitten op het praktijkonderwijs. Ze zijn zich na de gymles in de kleedkamer aan het omkleden.

Ze merken dat een klasgenoot zijn horloge heeft laten liggen. Max zegt: “Laten we het meenemen!” Jens twijfelt, hij wil het horloge eigenlijk niet stelen. Hij pakt het horloge, bekijkt het, maar legt het weer terug. “Nee man, ik heb geen goede broekzak om het te verstoppen.” Max zegt: “Kom op, je bent echt een loser als je nu stopt.” Jens wil niet dat Max hem als een loser ziet. Hij heeft het gevoel dat hij niet anders kan dan het horloge meenemen. Hij pakt het horloge en stopt het in zijn tas.

Jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) vertonen in het dagelijks leven meer risicogedrag, zoals het plegen van diefstal en geweld, dan jongeren zonder een LVB (Emerson & Halpin, 2013; Segeren, Fassaert, Kea, de Wit, & Popma, 2018). Ook zijn jongeren met een LVB oververtegenwoordigd in het strafrecht en de jeugd detentie (Kaal, 2016). Een LVB wordt gekenmerkt door lichte problemen in het aanpassingsvermogen en een IQ tussen de 50 en 85 (de Beer, 2016). De prevalentie van een LVB onder jongeren is ongeveer tien procent (Simonoff et al., 2006). Risicogedrag bestaat uit impulsieve, gevaarlijke acties; jongeren in de adolescentie vertonen dit gedrag vooral vaak onder de invloed van leeftijdsgenoten (Crone & Dahl, 2012). Jongeren met een LVB zijn mogelijk extra vatbaar voor dergelijke groepsdruk. De rol van groepsdruk bij het risicogedrag van jongeren met een LVB is hier onderzocht, omdat risicogedrag bij jongeren vaak plaatsvindt in

situaties waar groepsdruk aanwezig is, en omdat jongeren met een LVB in het dagelijks leven veel risicogedrag vertonen.

Nemen vooral jongens of meisjes met een LVB meer risico's onder groepsdruk? En wat voor vormen van groepsdruk leiden vooral tot risicogedrag? Het huidige onderzoek vergelijkt (1) het risicogedrag onder groepsdruk van jongeren met en zonder een LVB (2) bij jongens en meisjes en (3) onder groepsdruk met negatieve en positieve aanmoedigingen van risicogedrag.

1. Wat weten we over gevoeligheid voor groepsdruk bij jongeren met een LVB?

Er zijn weinig studies gedaan naar gevoeligheid voor groepsdruk bij jongeren met een LVB. Het is bekend dat mensen met een verstandelijke beperking zich minder bewust zijn van risico's in sociale situaties, zoals het risico op misbruik door vreemden (Greenspan, Switzky, & Woods, 2011). Verder geven jongeren met een LVB over zichzelf aan dat zij minder weerstand bieden tegen groepsdruk dan jongeren zonder een LVB (Dekkers et al., 2017). Tot nu toe heeft slechts één onderzoek de gevoeligheid voor groepsdruk van enkel jongens met en zonder een LVB met elkaar vergeleken (Bexkens et al., 2019). Bij een taak met groepsdruk namen jongens met en zonder een LVB meer risico's dan bij dezelfde taak zonder groepsdruk. De jongens met een LVB met groepsdruk namen echter nog meer risico's dan de jongens zonder een LVB. Deze onderzoeken geven de eerste aanwijzingen dat jongeren met een LVB mogelijk gevoeliger zijn voor groepsdruk dan jongeren zonder een LVB.

2. Verschillen jongens en meisjes met een LVB in hun gevoeligheid voor groepsdruk?

Er is tot nu toe één onderzoek dat de gevoeligheid van groepsdruk van jongens en meisjes met een LVB heeft vergeleken. Hieruit kwam naar voren dat jongens met een LVB minder weerstand rapporteren tegen groepsdruk dan meisjes met een LVB (Dekkers et al., 2017). Eerdere onderzoeken bij jongens en meisjes zonder een LVB leveren gemengde resultaten op. Verschillende studies vinden net als bij jongeren met een LVB ook dat jongens gevoeliger zijn voor groepsdruk dan meisjes (de Boer, Peeters, & Koning, 2017; Widman, Choukas-Bradley, Helms, & Prinstein, 2016). Andere studies vonden daarentegen dat meisjes gevoeliger zijn voor groepsdruk dan jongens (Shepherd, Lane, Tapscott, & Gentile, 2011) of vonden geen verschillen tussen

jongens en meisjes (Gardner & Steinberg, 2005). Kortom, het is nog niet geheel duidelijk of en vooral hoe jongens en meisjes met een LVB verschillen in hun gevoeligheid voor groepsdruk.

3. Hoe beïnvloeden verschillende vormen van groepsdruk risicogedrag?

Groepsdruk door leeftijdsgenoten bestaat vaak uit directe aanmoedigen van risicogedrag (bijvoorbeeld “Kom op man, neem dat horloge gewoon mee.”). Deze aanmoedigen kunnen echter op verschillende manieren worden gebracht. In het eerdere onderzoek van Bexkens et al. (2019) moedigen de leeftijdsgenoten risicogedrag soms op een negatieve manier aan (bijvoorbeeld “Niet stoppen, sukkel.”) en soms op een positieve manier (bijvoorbeeld “Supergoed!”). Deze twee vormen van aanmoedigen hebben mogelijk een verschillende invloed op het uiteindelijke risicogedrag. Omdat de aanmoedigen in dit voorgaande onderzoek gemengd waren, kunnen hier geen uitspraken over worden gedaan. Daarom wordt in het huidige onderzoek de invloed van negatieve en positieve aanmoedigen met elkaar vergeleken.

Negatieve aanmoedigen van risicogedrag worden in dit onderzoek gedefinieerd als *kleineren of dreigen met uitsluiting van de groep*. Recente literatuur veronderstelt dat uitgesloten jongeren graag hun reputatie hoog houden om verdere uitsluiting te voorkomen en daarom meer risico's nemen (Blakemore, 2018). Verder is aangetoond dat uitsluiting door leeftijdsgenoten zorgt voor een toename van stress (Gunther Moor, Bos, Crone, & van der Molen, 2014). Dit maakt jongeren impulsiever (de Houwer & Tibboel, 2010), waardoor zij meer risico's nemen (Bjork & Pardini, 2015). Verder bevestigt longitudinaal onderzoek dat negatieve interacties tussen jongeren, zoals uitlachen en bedreigen, voorspellend zijn voor later risicogedrag (Ellis, Zabatany, Chen, Kinal, & Boyko, 2018).

Positieve aanmoedigen van risicogedrag worden in dit onderzoek gedefinieerd als het geven van complimenten, hard lachen of het praten over bij de groep horen. Ondanks dat deze positieve aanmoedigen vaak voorkomen bij jongeren die veel risicogedrag vertonen (Dishion, McCord, & Poulin, 1999), is er minder bekend over hoe positieve aanmoedigen risicogedrag beïnvloeden. Het is aannemelijk dat positieve aanmoedigen op dezelfde manier werken als negatieve aanmoedigen, alleen op een indirectere manier. Als een jongere bijvoorbeeld een compliment krijgt van een leeftijdsgenoot nadat hij een risico heeft genomen, wordt zijn risicogedrag positief bekrachtigd: hij hoort erbij als hij risico's neemt. Jongeren zouden dus

door positieve aanmoedigingen kunnen leren dat risicogedrag een manier is om bij de groep te horen en niet uitgesloten te worden.

Het huidige onderzoek

Het huidige onderzoek richt zich op hoe verschillende vormen van groepsdruk het risicogedrag van jongens en meisjes met en zonder een LVB beïnvloeden. Jongeren voeren een experimentele risicotaak uit waarbij zij positieve of negatieve aanmoedigingen van leeftijdsgenoten ontvangen, of ze voeren de taak uit zonder de aanwezigheid van leeftijdsgenoten. Het uiteindelijke risicogedrag van de verschillende groepen wordt vergeleken. De hypothese van de onderzoekers was dat jongeren met een LVB meer risicogedrag zouden vertonen dan jongeren zonder een LVB, vooral als zij onder groepsdruk (met negatieve of positieve aanmoedigingen) staan. Omdat eerder onderzoek nog geen uitsluitsel geeft over verschillen tussen jongens en meisjes in hun gevoeligheid voor groepsdruk en over het effect van groepsdruk met negatieve en positieve aanmoedigingen, is dit hier onderzocht bij jongeren met en zonder een LVB.

METHODE

Deelnemers

Er werden 356 jongeren tussen de 12 en 19 jaar (gemiddeld 15,31 jaar, 63,4% jongens) geworven op middelbare scholen. De LVB-groep bestond uit 184 jongeren van praktijkscholen en de controlegroep bestond uit 172 jongeren van verschillende reguliere middelbareschoolniveaus (vmbo-t, havo en vwo). Zowel ouders als jongeren gaven toestemming voor deelname. Het onderzoek is goedgekeurd door de Commissie Ethiek van de Universiteit van Amsterdam.

Balloon Analogue Risk Task (BART)

Om risicogedrag te meten werd een aangepaste versie van de *Balloon Analogue Risk Task* (BART) gebruikt (Lejuez et al., 2002, aangepast door Bexkens et al., 2019). De BART is een computertaak waarbij jongeren een ballon op het scherm te zien kregen. Zij kregen de instructie om deze ballon op te pompen door op een pomp links op het scherm te klikken. Met iedere pomp verdienden de jongeren één cent en een teller bovenaan het scherm hield bij hoeveel geld er bij deze ballon verdiend was. Gedurende het pompen liepen de jongeren het risico dat de ballon zou knappen. Dan zouden ze al het geld voor

die ballon verliezen en weer met een nieuwe ballon moeten beginnen. Jongeren konden zelf bepalen wanneer zij wilden stoppen met pompen en de ballon verkopen door op de portemonnee rechts op het scherm te klikken. Het geld werd dan verplaatst naar de portemonnee en kon niet meer verloren worden. Per honderd cent die op het einde in de portemonnee zat kregen jongeren een lot voor de prijzenloterij van het onderzoek. Per school zou één jongere een prijs winnen die zo'n 75 euro waard was. Het aantal pompjes bij niet-geknapte ballonnen geldt als een betrouwbare maat voor risicogedrag (Hunt, Hopko, Bare, Lejuez, & Robinson, 2005). De validiteit van de taak is aangetoond door relaties tussen risicogedrag per taak met zelfrapportage van antisociaal gedrag, alcoholgebruik en gokken bij jongeren (MacPherson, Magidson, Reynolds, Kahler, & Lejuez, 2010; Mishra, Lalumière, & Williams, 2010).

Groepsdrukcondities

Het onderzoek vond individueel plaats op school in een aparte ruimte. Er waren drie groepsdrukcondities van de BART: een soloconditie, een negatieve en een positieve groepsdrukconditie. In de soloconditie voerden de jongeren de BART zonder leeftijdsgenoten uit. In de negatieve en positieve groepsdrukconditie was er groepsdruk door virtuele leeftijdsgenoten. Op het scherm stonden linksboven drie foto's van onbekende leeftijdsgenoten van hetzelfde geslacht als de deelnemende jongere, de waarde van de ballon, een fietspomp, het totaalbedrag en een knop met de tekst 'ballon verkopen'. Op willekeurige momenten tijdens het pompen verscheen er een spraakwolkje bij een van de foto's en werd een audiofragment afgespeeld met een aanmoediging van de leeftijdsgenoot. De onderzoeksassistenten vertelden de jongeren dat deze leeftijdsgenoten de taak al hadden gedaan en dat zij adviezen gaven op basis van hun ervaring. In de positieve groepsdrukversie waren de aanmoedigingen positief geformuleerd en/of gingen over bij de groep horen (bijvoorbeeld "Ja, goed zo" of "Je hoort erbij als je doorgaat"). In de negatieve groepsdrukversie waren de aanmoedigingen negatief geformuleerd of ze gingen over uitsluiting van de groep (bijvoorbeeld "Echt heel jammer" of "Je bent een sukkel als je nu niet doorgaat") of beide.

Statistische analyses

Om verschillen in risicogedrag tussen jongeren met en zonder een LVB (variabele groep), jongens en meisjes (variabele geslacht) en de drie BART groepsdrukcondities (variabele conditie) te onderzoeken, is een ANCOVA

uitgevoerd (*analyses of covariance*, vergelijkt een variabele in twee of meer groepen met en gaat na of andere variabelen – de covariaten – invloed hebben op deze relatie). Omdat de jongeren in de LVB-groep ($M = 15,68$; $SD = 1,72$) gemiddeld significant ouder waren dan jongeren in de controlegroep ($M = 14,91$; $SD = .85$; $t(27,18) = 5,46$, $p < .001$), is in de analyse gecontroleerd voor leeftijd. Er werd een Bonferroni-correctie toegepast bij meerdere *post-hoc*vergelijkingen. Dit wordt in de resultaten aangegeven bij de p-waarde met p^B .

RESULTATEN

In de ANCOVA werden geen hoofdeffekten van groep en geslacht gevonden. Er waren dus geen significante verschillen in risicogedrag op de taak tussen jongeren met en zonder LVB en tussen jongens en meisjes, als alle condities in aanmerking worden genomen. Er werd wel een hoofdeffect van conditie gevonden $F(2,343) = 4,98$; $p = .007$. Jongeren namen meer risico's bij groepsdruk met negatieve aanmoedigingen dan zonder groepsdruk of bij groepsdruk met positieve aanmoedigingen. Er waren echter ook significante interacties met conditie, die erop wijzen dat dit effect verschilde tussen groepen. Er was een tweewegsinteractie tussen conditie en groep, $F(2,343) = 5,71$; $p = .004$ en bovendien een driewegsinteractie tussen conditie, groep en geslacht, $F(2,343) = 4,01$, $p = .02$. Om er achter te komen wat de richting was van de resultaten behorende bij de driewegsinteractie, werd deze verder onderzocht met *post-hoc*vergelijkingen.

Het patroon van resultaten bleek erg verschillend voor jongens en meisjes (zie tabel 1 voor gemiddelden en standaarddeviaties, en figuur 1). Bij de meisjes werden geen verschillen gevonden tussen de LVB- en de controlegroep of tussen de BART-groepsdrukcondities, terwijl dit bij de jongens wel het geval was. Jongens uit de LVB-groep namen bij groepsdruk met negatieve aanmoedigingen meer risico's dan jongens uit de controlegroep, $F(1,67) = 720$; $p^B = .03$. Bij groepsdruk met positieve aanmoedigingen was er geen verschil tussen jongens met en zonder LVB. Zonder groepsdruk bleek het verschil verrassend genoeg omgekeerd: jongens met een LVB namen juist minder risico's dan jongens uit de controlegroep $F(1,82) = 15,98$; $p^B < .001$. Bij de jongens met een LVB bleek ook dat zij bij groepsdruk met negatieve aanmoedigingen meer risico's namen dan zonder groepsdruk, $F(1,124) = 22,92$; $p^B < .001$.

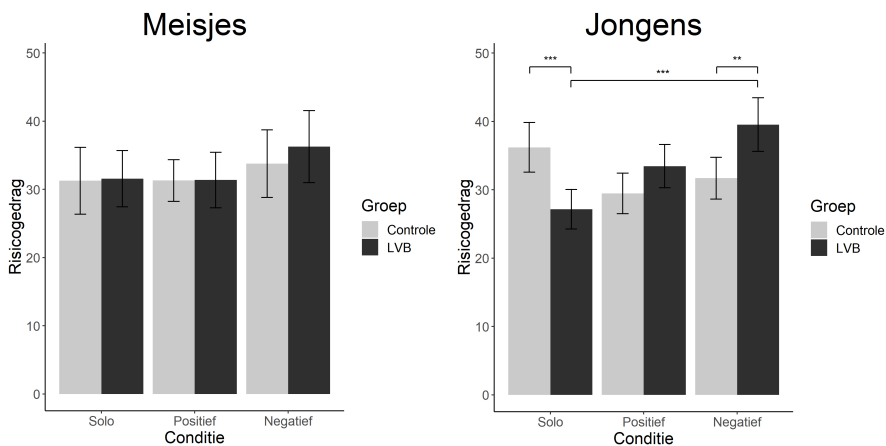
Tabel 1.

Aantal deelnemers (N) en de gemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) van risicogedrag (gemiddeld aantal pompjes bij niet-ontplofte ballonnen) voor jongens en meisjes uit de LVB-groep en de controlegroep in de BART-groepsdrukcondities.

	Jongens						Meisjes					
	LVB-groep			Controlegroep			LVB-groep			Controlegroep		
	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD
Soloconditie	45	27.15	9.88	40	36.20	11.73	25	31.57	10.48	15	31.27	9.68
Positieve groepsdrukconditie	34	33.46	9.41	37	29.46	9.18	23	31.38	9.96	23	31.31	7.48
Negatieve groepsdrukconditie	33	39.54	11.48	37	31.70	9.48	24	36.27	13.21	20	33.77	11.28

Figuur 1.

Risicogedrag (gemiddeld aantal pompjes bij niet-ontplofte ballonnen) en 95% betrouwbaarheidsintervallen bij jongens en meisjes met en zonder een LVB voor de BART-groepsdrukcondities.

Noot. Alle significante groepsvergelijkingen zijn aangegeven met haken en sterretjes:

** = $p^B < .01$, *** = $p^B < .001$.

DISCUSSIE

Met de huidige studie werd onderzocht hoe verschillende vormen van groepsdruk het risicogedrag van jongens en meisjes met en zonder een LVB beïnvloeden. Met betrekking tot de hypothese is gevonden dat jongeren met een LVB over het algemeen niet meer risico's namen dan jongeren zonder een LVB. Dit was alleen zo voor jongens met een LVB bij groepsdruk met negatieve aanmoedigen van risicogedrag (bijvoorbeeld “Je bent een watje als je stopt.”). Dit laat zien dat bij het risicogedrag van jongens met een LVB dreiging van uitsluiting en negatieve interacties een belangrijke rol spelen. Deze vorm van groepsdruk leidt tot risicogedrag, omdat ze hun reputatie hoog willen houden (Blakemore, 2018) of omdat ze hierdoor stress ervaren, wat kan leiden tot impulsiviteit en risicogedrag (Bjork & Pardini, 2015; de Houwer & Tibboel, 2010; Gunther Moor et al., 2014). In het huidige onderzoek leidden positieve aanmoedigen, zoals het complimenteren of het praten over bij de groep horen, niet tot een toename in risicogedrag bij jongeren met een LVB. Dit komt mogelijk doordat de boodschap van uitsluiting bij negatieve aanmoedigen directer gecommuniceerd werd dan bij positieve aanmoedigen. Het suggereert dat toekomstig onderzoek zich vooral zou moeten richten op deze negatieve aanmoedigen en hoe deze precies werken bij jongens met een LVB. Een recent onderzoek geeft bijvoorbeeld een eerste aanwijzing dat jongeren die meer stress ervaren door groepsdruk ook meer risicogedrag vertonen dan jongeren die groepsdruk als minder stressvol ervaren (Dekkers et al., 2020). Vervolgonderzoek kan uitwijzen wat mogelijke werkingsmechanismen zijn.

De vergelijking tussen jongens en meisjes laat zien dat de jongens met een LVB, en niet meisjes, gevoelig waren voor de groepsdruk met negatieve aanmoedigen. Dit komt overeen met eerder onderzoek bij jongeren met een LVB (Dekkers et al., 2017; Bexkens et al., 2019) en met een aantal eerdere studies bij jongeren zonder een LVB (de Boer et al., 2017; Widman et al., 2016). Op basis van deze bevinding kan echter niet worden gesteld dat meisjes met een LVB niet gevoelig zijn voor groepsdruk. Mogelijk zijn meisjes met een LVB gevoeliger voor andere vormen van groepsdruk die niet in dit onderzoek zijn opgenomen. Denkbaar voorbeelden zijn indirectere groepsdruk, waarbij achter de rug om wordt geroddeld (Svahn & Evaldsson, 2011) of onder druk gezet worden door jongens, wat vaak meespeelt bij seksueel risicogedrag van meisjes met een LVB (Kuosmanen & Starke, 2015). Het lijkt van belang om in de toekomst de invloed van dergelijke andere vormen van groepsdruk verder te onderzoeken bij jongeren met een LVB.

Een verrassende bevinding was dat jongens met een LVB zonder leeftijdsgenoten minder risico's namen dan jongens zonder een LVB. Een nieuwe hypothese zou dus kunnen zijn dat jongens met een LVB alleen veel risico's nemen wanneer zij met leeftijdsgenoten zijn en niet wanneer zij alleen zijn. Op basis van het huidige onderzoek lijkt hun sociale kwetsbaarheid voor risicogedrag inderdaad van belang en dit speelt mogelijk een rol in de oververtegenwoordiging van jongens met een LVB in jeugddetentie (Kaal, 2016). Ook het eerdere onderzoek waarin werd aangetoond dat jongeren met een LVB in het dagelijks leven meer risicogedrag vertonen dan jongeren zonder een LVB (Emerson & Halpin, 2013; Segeren et al., 2018) richtte zich op delinquent gedrag dat vaak voorkomt in groepen, zoals (gewelddadige) diefstal, graffiti spuiten en vechten in het openbaar (McGloin & Thomas, 2019). Deze nieuwe hypothese zou in de toekomst verder onderzocht kunnen worden door te vergelijken hoe jongens met een LVB hun risicogedrag veranderen als zij een risicotaak uitvoeren met en zonder groepsdruk.

Kanttekeningen

Een kanttekening bij deze studie is dat de jongeren met een LVB enkel zijn geworven op praktijkscholen en dat van zowel jongeren met als zonder LVB geen informatie bekend was over eerder contact met justitie of jeugd-reclassering. Het zou kunnen dat positieve aanmoedigingen bij jongeren met een LVB of ernstigere problematiek wel bijdragen aan een toename van risicogedrag, zoals ook wordt gevonden onder jongeren zonder LVB die veel risico's nemen (Dishion et al., 1999) en onder jongens in jeugd-detentie (van der Helm, Stams, van Genabeek, & van der Laan, 2012). Daarom is vervolgonderzoek aan te raden waarin waar mogelijk gebruik wordt gemaakt van dossierinformatie over eerder risicogedrag, en dat ook te richten op jongeren (met een LVB) uit het speciaal onderwijs, het strafrecht en de jeugd-detentie.

Een tweede kanttekening is dat het moeilijk blijkt te zijn om een directe vertaalslag te maken van de resultaten over risicogedrag in een experimentele taak naar risicogedrag in het dagelijks leven. Desalniettemin is de huidige taak herhaaldelijk geassocieerd gebleken met risicogedrag in het dagelijks leven en verhoogt de groepsdrukmanipulatie de ecologische validiteit van de taak. Daarom kan dit onderzoek ondanks deze kanttekening waardevolle inzichten bieden over de complexiteit van groepsdruk bij het risicogedrag van jongeren met een LVB.

Klinische implicaties

De bevindingen van dit onderzoek benadrukken dat professionals in de klinische praktijk zich bewust moeten zijn van hoe complex de gevoeligheid voor groepsdruk is bij jongeren met een LVB. Preventie- en interventieprogramma's die risicogedrag willen verminderen zouden rekening moeten houden met kenmerken van zowel het individu als van de situatie. Vooral jongens met een LVB nemen veel risico's als leeftijdsgenoten hen kleineren of dreigen met uitsluiting.

Het lijkt dus aan de ene kant belangrijk om dit soort negatieve aanmoedigen tussen jongens met een LVB te verminderen. Dit kan bijvoorbeeld worden bereikt door het toepassen van schoolinterventies die gericht zijn op het verhogen van positieve interacties tussen jongeren, met methodieken zoals het Taakspel, dat effectief blijkt in het primair onderwijs (ter Heggeler, 2016). Hierbij wordt *bij de groep horen* op een positieve manier ingezet: leerkracht en leerlingen stellen samen gedragsregels op en volgens leertheoretische principes wordt gewenst gedrag door leerkracht en medeleerlingen beloond, terwijl ongewenst gedrag wordt genegeerd. Ook kan positief gedrag bij jongens met een LVB mogelijk via leeftijdsgenoten worden uitgelokt. Door middel van buddyprojecten kan het netwerk van jongens met een LVB worden uitgebreid met prosociale jongeren (zie bijvoorbeeld Stanish & Temple, 2012). Aangezien jongens met een LVB onder bepaalde omstandigheden gevoeliger zijn voor groepsdruk, kan worden verwacht dat wanneer zij vaker in contact komen met andere jongeren die prosociaal gedrag vertonen, zij hier mogelijk in meegaan. Uit recent onderzoek blijkt dat jongeren met en zonder een autismespectrumstoornis ook gevoelig zijn voor het aanmoedigen van prosociaal gedrag (van Hoorn, Crone, & van Leijenhorst, 2017). En een eerste studie bij jongeren met een LVB laat zien dat zij meer prosociaal gedrag vertonen wanneer leeftijdsgenoten dit aanmoedigen ten opzichte van wanneer er geen aanmoedigen zijn (Bexkens & Van Hoorn, in prep.). Dit zou mogelijk een veelbelovend aanknopingspunt kunnen zijn voor interventies bij jongens met een LVB.

Aan de andere kant lijkt het van belang om jongens met een LVB te leren hoe zij meer weerstand kunnen bieden aan groepsdruk. Een interventie die speciaal werd ontwikkeld voor jongeren met een LVB is *Peers Engaged in Effective Relationships – A Decision-Making Approach* (PEER-DM; Khemka, Hickson, & Mallory, 2016). In deze interventie worden hypothetische situaties van groepsdruk gebruikt om jongeren een stappenplan aan te leren voor het maken van veilige keuzes. Een eerste studie heeft aangetoond dat jongens met een verstandelijke beperking die de PEER-DM-interventie volgden, meer weerstand boden aan groepsdruk en zich meer bewust waren van risico's in

situaties met leeftijdsgenoten dan jongeren die op een wachtlijst stonden. Deze interventie wordt momenteel in Nederland onderzocht; bij interesse kan contact worden opgenomen met de hoofdonderzoeker.

Het huidige onderzoek heeft laten zien dat risicogedrag bij jongens met een LVB vooral voorkomt wanneer leeftijdsgenoten hen kleineren of dreigen met uitsluiting van de groep. De klinische praktijk kan zich richten op preventie van negatieve interacties tussen jongeren en interventies die weerstand tegen groepsdruk verhogen. Door de verhoogde gevoeligheid voor bepaalde groepsdruk of adviezen van leeftijdsgenoten van jongens met een LVB, lijkt aanmoediging van positief gedrag via leeftijdsgenoten een potentieel effectieve aanpak. Toekomstig onderzoek is nodig om meer kennis op te doen over specifieke situaties waarin jongeren met een LVB risicogedrag vertonen. Een nauwe samenwerking tussen onderzoek en praktijk is essentieel om toekomstig risicogedrag bij jongeren met een LVB te verminderen.

Eline Wagemaker, MSc, is onderzoeker en promovenda bij de afdeling Ontwikkelingspsychologie van de Universiteit van Amsterdam en deelnemer aan Research Priority Area Yield (RPA Yield), een multidisciplinair onderzoeksprogramma van de faculteit Maatschappij- en Gedragswetenschappen. RPA Yield doet onderzoek naar de bio-ecologie van de menselijke ontwikkeling, van kindertijd tot adolescentie.
e.wagemaker@uva.nl

Professor dr. Hilde (H.M.) Huizenga is hoogleraar bij de afdeling Ontwikkelingspsychologie van de Universiteit van Amsterdam. Ze is betrokken bij het multidisciplinair onderzoeksprogramma RPA Yield (Research Priority Area Yield) en Amsterdam Brain and Cognition (ABC), een platform van cognitiewetenschappers.

Dr. Tycho (T.J.) Dekkers is universitair docent bij de afdeling Ontwikkelingspsychologie van de Universiteit van Amsterdam en onderzoeker bij de afdelingen Kinder- en Jeugdpsychiatrie van het Amsterdam Universitair Medisch Centrum en de Universiteit van Groningen (Accare). Hij is tevens werkzaam als gz-psycholoog bij de vakgroep Forensische Jeugdpsychiatrie en Gedragsstoornissen van Levvel (voorheen De Bascule en Spirit, specialistische jeugdzorg en academische kinder- en jeugdpsychiatrie).

Dr. Annematt (A.M.L.) Collot d'Escury-Koenigs is universitair hoofddocent bij de afdeling Ontwikkelingspsychologie van de Universiteit van Amsterdam en gz-psycholoog bij Mind at Work, psychologische begeleiding op het gebied van arbeid, scholing en gezondheid.

Dr. Elske Saleminck is universitair hoofddocent bij de afdeling Klinische Psychologie van de Universiteit Utrecht en is betrokken bij het Experimentele Psychopathologie (EPP)-lab. Zij is daarnaast geregistreerd als cognitief gedragstherapeut van de Vereniging voor Gedrags- en Cognitieve therapieën (VGCT).

Dr. Anika Bexkens is klinisch psycholoog Kind en Jeugd bij GGZ Delfland en bij LUBEC Kenniscentrum Stress en Angst bij kinderen. Zij is tevens werkzaam als universitair docent bij de Afdeling Ontwikkelings- en Onderwijspsychologie van de Universiteit Leiden en als hoofddocent bij de RINO Groep, waar zij verschillende vakken coördineert in de gz-opleiding.

Literatuur

- Bexkens, A., Huizenga, H. M., Neville, D. A., Collot d'Escury-Koenigs, A. L., Bredman, J. C., Wagemaker, E., & van der Molen, M. W. (2019). Peer-Influence on Risk-Taking in Male Adolescents with Mild to Borderline Intellectual Disabilities and/or Behavior Disorders. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 47(3), 543–555. <https://doi.org/10.1007/s10802-018-0448-0>
- Bexkens, A., & van Hoorn, J. (in prep.). Prosocial peer-influence in adolescents with Mild ID or Borderline Intellectual Functioning.
- Bjork, J. M., & Pardini, D. A. (2015). Who are those “risk-taking adolescents”? Individual differences in developmental neuroimaging research. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 11, 56–64. <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2014.07.008>
- Blakemore, S. J. (2018). Avoiding Social Risk in Adolescence. *Current Directions in Psychological Science*, 27(2), 116–122. <https://doi.org/10.1177/0963721417738144>
- Crone, E. A., & Dahl, R. E. (2012). Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility. *Nature Reviews Neuroscience*, 13(9), 636–650. <https://doi.org/10.1038/nrn3313>
- de Beer, Y. (2016). *Kompas Licht Verstandelijke Beperking: definitie, aspecten en ondersteuning*. Amsterdam: SWP.

- de Boer, A., Peeters, M., & Koning, I. (2017). An Experimental Study of Risk Taking Behavior Among Adolescents: A Closer Look at Peer and Sex Influences. *Journal of Early Adolescence*, 37(8), 1125–1141. <https://doi.org/10.1177/0272431616648453>
- de Houwer, J., & Tibboel, H. (2010). Stop what you are not doing! Emotional pictures interfere with the task not to respond. *Psychonomic Bulletin and Review*, 17(5), 699–703. <https://doi.org/10.3758/PBR.17.5.699>
- Dekkers, L. M. S., Bexkens, A., Hofman, A. D., de Boeck, P., Collot d'Escury, A. L., & Huizenga, H. M. (2017). Formal Modeling of the Resistance to Peer Influence Questionnaire. *Assessment*. <https://doi.org/10.1177/1073191117698754>
- Dekkers, T. J., Popma, A., Sonuga-Barke, E. J., Oldenhof, H., Bexkens, A., Jansen, B. R., & Huizenga, H. M. (2020). Risk taking by adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD): a behavioral and psychophysiological investigation of peer influence. *Journal of abnormal child psychology*, 48(9), 1129–1141. <https://doi.org/10.1007/s10802-020-00666-z>
- Dishion, T. J., McCord, J., & Poulin, F. (1999). When interventions harm - Peer groups and problem behavior. *American Psychologist*, 54(9), 755–764.
- Ellis, W., Zabatany, L., Chen, X., Kinal, M., & Boyko, L. (2018). Peer Groups as a Context for School Misconduct: The Moderating Role of Group Interactional Style. *Child Development*, 89(1), 248–263. <https://doi.org/10.1111/cdev.12722>
- Emerson, E., & Halpin, S. (2013). Anti-social behaviour and police contact among 13- to 15-year-old English adolescents with and without mild/moderate intellectual disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 26(5), 362–369. <https://doi.org/10.1111/jar.12041>
- Gardner, M., & Steinberg, L. (2005). Peer influence on risk taking, risk preference, and risky decision making in adolescence and adulthood: An experimental study. *Developmental Psychology*, 41(4), 625–635. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.41.4.625>
- Greenspan, S., Switzky, H. N., & Woods, G. W. (2011). Intelligence involves risk-awareness and intellectual disability involves risk-unawareness: Implications of a theory of common sense. *Journal of Intellectual Disability*, 36(4), 246–257. <https://doi.org/10.3109/13668250.2011.626759>
- Gunther Moor, B., Bos, M. G. N., Crone, E. A., & van der Molen, M. W. (2014). Peer rejection cues induce cardiac slowing after transition into adolescence. *Developmental Psychology*, 50(3), 947–955. <https://doi.org/10.1037/a0033842>

- Hunt, M. K., Hopko, D. R., Bare, R., Lejuez, C. W., & Robinson, E. V. (2005). Construct validity of the Balloon Analog Risk Task (BART): Associations with psychopathy and impulsivity. *Assessment, 12*(4), 416–428. <https://doi.org/10.1177/1073191105278740>
- Kaal, H. (2016). *Prevalentie licht verstandelijke beperking in het justitiedomein*. Leiden.
- Khemka, I., Hickson, L., & Mallory, S. B. (2016). Evaluation of a Decision-Making Curriculum for Teaching Adolescents with Disabilities to Resist Negative Peer Pressure. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 46*(7), 2372–2384. <https://doi.org/10.1007/s10803-016-2770-0>
- Kuosmanen, J., & Starke, M. (2015). The ideal victims? Women with intellectual disability as victims of prostitution-related crime. *Scandinavian Journal of Disability Research, 17*(1), 62–75. <https://doi.org/10.1080/15017419.2013.813409>
- Lejuez, C. W., Richards, J. B., Read, J. P., Kahler, C. W., Ramsey, S. E., Stuart, G. L., ... Brown, R. A. (2002). Evaluation of a behavioral measure of risk taking: The balloon analogue risk task (BART). *Journal of Experimental Psychology: Applied, 8*(2), 75–84. <https://doi.org/10.1037/1076-898X.8.2.75>
- MacPherson, L., Magidson, J. F., Reynolds, E. K., Kahler, C. W., & Lejuez, C. W. (2010). Changes in sensation seeking and risk-taking propensity predict increases in alcohol use among early adolescents. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research 34*(8), 1400–1408. <https://doi.org/10.1111/j.1530-0277.2010.01223.x>
- McGloin, J. M., & Thomas, K. J. (2019). Peer Influence and Delinquency. *Annual Review of Criminology, 2*(1), 241–264. <https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-011518-024551>
- Mishra, S., Lalumière, M. L., Williams, R. J. (2010). Gambling as a form of risk-taking: Individual differences in personality, risk-accepting attitudes, and behavioral preferences for risk. *Personality and Individual Differences 49*(6), 616–621. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.05.032>
- Segeren, M. W., Fassaert, T. J. L., Kea, R., de Wit, M. A. S., & Popma, A. (2018). Exploring Differences in Criminogenic Risk Factors and Criminal Behavior Between Young Adult Violent Offenders With and Without Mild to Borderline Intellectual Disability. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 62*(4), 978–999. <https://doi.org/10.1177/0306624X16674009>
- Shepherd, J. L., Lane, D. J., Tapscott, R. L., & Gentile, D. A. (2011). Susceptible to Social Influence: Risky “Driving” in Response to Peer

- Pressure. *Journal of Applied Social Psychology*, 41(4), 773–797.
<https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2011.00735.x>
- Simonoff, E., Pickles, A., Chadwick, O., Gringras, P., Wood, N., Higgins, S., ... Moore, A. (2006). The Croydon assessment of learning study: Prevalence and educational identification of mild mental retardation. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 47(8), 828–839. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2006.01630.x>
- Stanish, H. I., & Temple, V. A. (2012). Efficacy of a Peer-Guided Exercise Programme for Adolescents with Intellectual Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 25(4), 319–328.
<https://doi.org/10.1111/j.1468-3148.2011.00668.x>
- Swahn, J., & Evaldsson, A. C. (2011). “You could just ignore me”: Situating peer exclusion within the contingencies of girls’ everyday interactional practices. *Childhood*, 18(4), 491–508.
<https://doi.org/10.1177/0907568211402859>
- ten Heggeler, M. (2016). *Databank effectieve jeugdinterventies: beschrijving ‘Taakspel’*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Retrieved from www.nji.nl/jeugdinterventies
- van der Helm, P., Stams, G.-J., van Genabeek, M., & van der Laan, P. (2012). Group climate, personality, and self-reported aggression in incarcerated male youth. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 23(1), 23–39. <https://doi.org/10.1080/14789949.2011.633615>
- van Hoorn, J., Crone, E. A., & van Leijenhorst, L. (2017). Hanging Out With the Right Crowd: Peer Influence on Risk-Taking Behavior in Adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 27(1), 189–200.
<https://doi.org/10.1111/jora.12265>
- Widman, L., Choukas-Bradley, S., Helms, S. W., & Prinstein, M. J. (2016). Adolescent Susceptibility to Peer Influence in Sexual Situations. *Journal of Adolescent Health*, 58(3), 323–329.
<https://doi.org/10.1016/J.JADOHEALTH.2015.10.253>